

Satsning ger eko. Miljövänligare odlingsmetoder skonar miljön vid byn Dosan och ger samtidigt större skördar. – Nu kan vi ge våra barn en bra utbildning, säger Rahman*, småbrukare. * I Indonesien är det många som bara har ett förnamn.

Rahman skördar det gröna guldet

Du köper palmolja nästan varje dag. Den finns i allt från glass till tvättmedel. Det "gröna guldet" har **gett många indonesier ett bättre liv** – men är ett stort hot mot miljön. Byborna i Dosan på Sumatra har hittat ett sätt att **odla utan att behöva skövla regnskogen**.

Text: JOHAN AUGUSTIN Foto: JONAS GRATZER

Klockan är åtta och det är redan full aktivitet bland de långa raderna av palmer. Varje morgon när solen har gått upp beger sig Dosans småbrukare ut till oljepalmsplantagerna, och denna söndag är inget undantag.

På smala stigar syns motorcyklar med stora korgar på sidorna, fullastade med klasar av de värdefulla frukterna. Gångvägarna löper längs med kanaler som har grävts för att förhindra översvämningar, och leder sedan ut till en grusväg där män jobbar febrilt med att väga klasarna innan de lastas ombord på de väntande lastbilarna.

” Vi skördar markernas frukter tillsammans och säljer dem till fabriken. Sedan delar alla på förtjänsten.

Rahman, småbrukare i byn Dosan.

Sedan byns småbrukare började äga sina egna plantager har lönsamheten gått spikrakt uppåt. 10 dollar är en vanlig dagslön för mellan fyra och tio timmars arbete, och det ses som en bra lön i ett land som Indonesien där en stor del av befolkningen lever på 1 eller 2 dollar om dagen.

Småbrukaren Rahman är förman och övervakar vägningen. Bybornas samarbetar på plantagerna, berättar han: >

Snabb ökning av palmoljeplantager

■ 1995 hade Indonesien cirka 2,5 miljoner hektar oljepalmsplantager, förra året var siffran cirka **15 miljoner hektar**.

■ Miljöorganisationer pekar ut produktionen av palmolja som en av de **största miljöfarorna** på jorden just nu. Omvandlingen av skogsområden till plantager spår på växthuseffekten, eftersom koldioxid frigörs när skogen huggs ner och torvmarkerna försvinner. Bekämpningsmedel förgiftar floder, vilket påverkar människors tillgång till färskvatten och förmågan att livnära sig på fiske.

■ **26 miljöorganisationer** arbetar i Riauprovinsen. De kämpar bland annat för att lokalbefolkningen ska få ta över mark från storbolagen och odla ekologisk palmolja.

Källor: Greenpeace, Elang

Två arbetare på plantagen har lastat upp frukterna ifrån palmerna på en motorcykel för att köra i väg och vägas inför försäljningen.

Raya står vid en plantage i Dosan där palmfrön odlas för att sedan sättas ut i de stora plantagerna.

En av arbetarna skördar de frukter som växer i palmkronorna och som sedan processas för att utvinna palmolja.

” Markerna ger dubbelt så stor skörd nu jämfört med tidigare och inga bekämpningsmedel används. Ingen orörd djungel huggs ner, och vi har börjat återplantera träd.

Riko Kurniawan, miljöorganisationen Elang.

➤ – Vi skördar markernas frukter tillsammans och säljer dem till fabriken. Sedan delar alla på förtjänsten.

Eftersom plantagerna är RSPO-certifierade (Roundtable on Sustainable Palm Oil) får inga bekämpningsmedel användas, enbart gödning. Tidigare använde småbrukarna insektsgifter som läckte ut i grundvattnet och sedan fördes vidare ut till floden, där fisken dog.

Larmen om palmoljans negativa miljöeffekter avlöser varandra i världens medier. Dosans småbrukare kan sätta en grön stämpel på sin palmolja, och den är guld värd eftersom certifierad palmolja har ett högre marknadspris.

– Människor här har fått ett bättre liv tack vare inkomsterna som palmoljan ger oss, säger Rahman. Nu kan vi ge våra barn en bra utbildning.

Många miljöorganisationer arbetar intensivt i området och vill lyfta fram Dosan som gott exempel, med odlingsmetoder som resten av Indonesien borde följa. Värdefull natur försvinner när människan tränger allt längre in regnskogen i jakt på nya marker att bruka, men 2011 visade miljöorganisationerna Elang och Greenpeace Dosans småbrukare hur de skulle kunna utöka skördarna av palmolja på de marker de redan hade, utan att skövla nya.

Den lokala miljöorganisationen Elang undervisar byborna i bra odlingsmetoder, att ta fram bättre palmfrön och använda rätt bevattningsteknik i plantagerna. Det har gett resultat.

– Markerna ger dubbelt så stor skörd nu jämfört med tidigare och inga bekämpningsmedel används, berättar Elangs grundare Riko Kurniawan. Ingen orörd djungel huggs ner, och vi har börjat återplantera träd, som är sponsrade av regeringen.

Byn Dosan ligger långt ute på landsbygden i Riauprovinsen mitt på Sumatra, i slutet av en dammig och hålig grusväg som är en avstickare från den välmående huvudvägen.

Den kantas av plantager med oljepalmer, gummiträd och akacia. Lastbilar fullastade med timmer eller oljepalmens lysande orange-färgade klasar kör i skytteltrafik, grävmaskiner gröper ur stycken

Friskt dopp. Daglönaren Fasil och hans fru och dotter tar ett kvällsbad nere vid floden som rinner genom byn Dosan och fungerar som en pulsåder för bygden. Den här delen av floden är ren. , det finns massor av fisk och vattnet svämmar inte över, tack vare att ekosystemet fortfarande är intakt.

26,5 miljoner

ton palmolja produceras varje år i Indonesien. Det gör landet till den största producenten i världen. Målet är 40 miljoner ton år 2020.

ur den röda jorden längs med vägen. Ingenstans syns den regnskog som för bara ett par årtionden sedan täckte största delen av Sumatra. I stället breder ett landskap med sly och stora ormbunkar ut sig, i väntan på att det ska bli dags att plantera nya oljepalmer.

260 familjer i ett småbrukarkooperativ har fått tre hektar mark var av regeringen. Det är lokalbefolkningen som bestämmer vad de odlar på sin mark och hur de gör det.

Dahlan är femtio år och har bott i Dosan hela sitt liv. Han är förutom småbrukare även kooperativets manager och leder arbetet på byns oljepalmsplantager. Dahlan berättar att mycket har förändrats sedan 1970-talet, när det inte fanns några vägar i området och alla transporter skedde på floden.

De stora företagen som till stor del ligger bakom skövlingen av

260 familjer har fått tre hektar mark var av regeringen och driver plantagen vid byn som ett i ett småbrukarkooperativ.

Festresten. Inne i ett av husen har precis ett bröllop avslutats mellan två familjer från byn. Nu sitter familjer medlemmar på golvet och äter av de sötsaker som är kvar efter dagens festligheter.

” **Då hämtade allt vi behövde i skogen; mat, mediciner och byggmaterial ... Men vi fick arbeta hårt för att överleva, vi hade ingen utbildning. Nu kan vi köpa saker och livet är lättare. Jag föredrar att ha pengar.**

Dahlan, småbrukare.

➤ regnskogen har mycket makt i Indonesien. Det är inte ovanligt att regeringsmedlemmar har andelar i företagen, och det gör det svårt att driva hållbart miljöarbete eftersom fokus för många inblandade ligger på hur mycket pengar man kan dra in.

Indonesiens blomstrande ekonomi beror till stor del på palmoljan. Och samtidigt som landets finanser har förbättrats har Dahlans situation förändrats. Han bor sedan några år tillbaka i ett möblerat hus, och tjänar ”bra med pengar” sedan marknadspriset på oljan från ”sawit”, eller oljepalmen, har gått upp med över 100 procent de senaste åren.

Av den forna regnskogen återstår i dag bara 400 hektar. Dahlan blickar ut över den mytomspunna Naga Sakti-sjön som breder ut sig där skogen tar vid. Han minns att han som ung fick allt han behövde

från den orörda regnskogen. Då försörjde sig de fyrtio familjerna i Dosan på fiske och jakt.

På frågan hur han helst vill ha det, som förr eller nu, tvekar han med svaret.

– Miljön har förändrats helt, jag blir ledsen när jag tänker på det. Då hämtade allt vi behövde i skogen; mat, mediciner och byggmaterial ...

– Men vi fick arbeta hårt för att överleva. Nu kan vi köpa saker och livet är lättare. Jag föredrar att ha pengar.

För att få människor i Indonesien att vilja bevara regnskogen krävs en möjlighet för dem att tjäna pengar på det. Även om den största delen av den ursprungliga skogen runt Dosan är borta, så bevisar de 400 hektar som finns kvar att det går att odla marken på ett lönsamt sätt och samtidigt värna om skogen. Och det finns idéer för hur regnskogen kan komma byn till godo.

– Vi planerar att starta med ekoturism, här ska vi bygga ett vandrarhem, säger Dahlan och pekar på en dunge intill sjön.

Illegal avverkning är ett av de största hoten mot Sumatras nationalparker och de regnskogar som är kvar, men Dahlan är övertygad om att det inte kommer att drabba Dosan.

– Folk lyssnar på mig. Så länge jag lever kommer ingen hugga ner den här skogen. ■

Kan skördas två gånger i månaden

Mustafa poserar med en av frukterna som man utvinner palmolja av. Han är en av invånarna i Dosan och har varit med i projektet ända sedan det startade.

■ De orangefärgade frukterna sitter i klasar i toppen av oljepalmen. Två sorters olja kan utvinnas: **palmkärnolja** från palmkärnan, och **palmolja** från fruktköttet. Biprodukten används som djurfoder.

■ En oljepalm kan bli upp till 30 meter hög och producerar palmfrukt som **kan skördas två gånger i månaden** – sammanlagt cirka 150 kilo per palm i månaden. En oljepalm producerar olja i 25 år, sedan huggs plantagerna ner och återplanteras.

■ Redan **på 1800-talet** tog köpmän med sig oljepalmen till Sydostasien från tropiska Västafrika, där den växer naturligt.

■ **På 1970-talet** tog dåvarande indonesiske presidenten Suharto med sig palmoljafrön hem efter ett besök i Afrika, och ett researchprojekt med odlingar sattes igång på norra Sumatra.

■ Indonesien **förlorar 1,5 procent av sin skogsareal** varje år – enbart 20 procent av den ursprungliga regnskogen återstår på Sumatra, och på Borneo har hälften av regnskogen huggits ner.

■ Omvandlingen av skog till plantager och användningen av bekämpningsmedel har gjort att **många djurarter försvunnit** helt, och andra balanserar på gränsen till utrotning som till exempel sumatratiger, sumatranoshörning, elefant och orangutang.

■ Det finns än så länge bara två **ekologiska oljepalmsplantager** på Sumatra – den i Dosan, och en i Jambiprovinsen. Dessa är certifierade genom Indonesian Sustainable Palm Oil foundation, vilket ger högre marknadspris och större inkomster till småbönderna.

■ Den konsument som vill handla klimatsmart och undvika palmolja har det inte lätt. Oljan **finns nämligen i en mängd produkter**, i allt ifrån matolja, glass och kex till hudkräm och tvättmedel. Oftast står det bara "vegetabiliskt fett" i ingredienslistan.

■ **Sverige importerar 44 000 ton palmolja varje år. Allt fler livsmedelsproducenter säger sig vilja satsa på att ersätta den konventionellt odlade oljan i varorna med miljöcertifierad, men arbetet går långsamt.**

Sumatratigern är utrotningshotad.

Foto: SCANPIX

ejen- dals

Ersä med - de

Varför ska du välja Tork Premium 530 istället för tygtrasor?

- 1 kg Tork Premium 530 dukar motsvarar 10 kg tygtrasor och tar mindre plats.
- Dukarna är speciellt utvecklade för att rengöra och kan användas med lösningsmedel. Trasor är bara gamla kläder eller lakan.
- Dukarna har högre absorptionsförmåga och bättre rengöringseffekt - jobbet är gjort snabbare.
- Dukarna skyddas i en dispenser vid din arbetsstation, alltid nära till hands.
- Dukarnas bättre rengöringseffekt betyder mindre avfall och lägre totalkostnad.

Prata med din leverantör för mer information eller besök oss på www.tork.se